

шого чалавечества в попытках абозначыць праблемы савременнага ім абащства, прадставыв іх чытателю в абстрааненна м лл утрыраванна м влде.

Многы авторы абборнка настроены пессымстычна: оны абнаружываюць в абружающэй действытельнастн немало прымет скорого Суднаго ааса, котры лышены реллгызноу абразнастн и праступаюць в таых абыденных для чытателя явленнях жызнн, как ненавысть, внуренняя одеревенелость, злоба, жестокость, стремленне аалавек а деструкцын. Красной ннтью аерез все прорузвення проруады мысль о том, ато крузыс дуаовнастн, ценнастная перверсыя, нравственная деградацыя прыведут а акончательной гыбели аалавек а, но не как бнологического влда, а как лчностн. Это и станет подлннным Апокалнпсысом, гораздо более ужаающым, аем гыбель планеты.

Ллтература

1. Бессонов, И. А. Русская эсхатологическая легенда: источники, сюжетный состав, поэтика: автореф. дис. ... канд. фил. наук (10.01.09) / И. А. Бессонов ; М : МГУ. – М., 2010. – 26 с.
2. Конец света с вариациями: фантастические повести и рассказы / сост. В. Точинев, В. Владимирский. – М. : Эксмо, 2013. – 544 с.
3. Лыхина, Н. Е. Эсхатологический дискурс современной литературы [Электронный ресурс] / Н. Е. Лыхина // Научная электронная библиотека «КиберЛенинка». – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/eshatologicheskii-diskurs-sovremennoy-literatury/viewer>. – Дата доступа: 01.10. 2020.

Я. В. Волкава (Беларусь)

РЭЦЭПЦЫЯ ТВОРЧАСЦІ МАКСІМА ТАНКА Ў СЕРБСКОЙ ЛУЖЫЦЫ

Сярод багатых мжнародных паэтычных сувязяў Максіма Танка, якія выяўляліся не толькі ў перакладах на беларускую мову вершаў іншамоўных паэтаў, а і ў перакладах вершаў М. Танка на іншыя мовы, даволн сццплае месца, на першы погляд, займае верхнялужыцкая мова. У «Зборы твораў» паэта ў томе «Пераклады» знаходзлм толькі аатыры вершы лужыцкнх паэтаў [2]. Тым не менш, у дзённнках М. Танка раз-пораз сустракаюцца згадка, якія паказваюць пэўны нтарэс паэта да ллтаратурнай творчасцн лужычанаў. Яшчэ адным сведчаннем больш шчыльных кантактаў М. Танка з Лужыцай з'яўляецца публлкацыя ў 1965 годзе вершаў сербалужыцкнх паэтаў у перакладзе на беларускую мову ў аасопсе «Польмя», галоўным рэдактарам якога з 1948 па 1966 г. быў Максім Танк.

Аднак шлях да ўзаемных кантактаў лужыцкнх і беларускнх твораў быў няпросты. Як псаў паэт Кіта Лоранц¹, шлях гэты ляжаў праз балгарскую Сафію: балгарскн навуковец і перакладчык Георгн Вылчаў у 1963 г. выдаў па-балгарску анталогію лужыцкай паэзн «Лужншкн поетн», і з гэтай кнгай пазнаеміўся Ніл Гллевч, добры знаўца балгарскай мовы і ллтаратуры. Відавочна, паэт высока аданў мастаацыя вартасцн зборннка, бо ў Лужыцкн нстытут у Будышыне (Serbski Instytut, Budyšin / Bautzen) прыйшла просьба даслаць у Беларусь вершы лужыцкнх паэтаў. Пасля гэтага пачаўся ўжо непасрэдны абмен лстама і кнгама памж бблнятэкай Лужыцкага нстытута і рэдакцыяй аасопса «Польмя», якую, нагадаем, тады ўзначальваў Максім Танк [5, с. 341–342]. Неўзабаве з'явллся ў друку і першыя пераклады. А праз нейкн аас

---

¹ Кіта Лоранц / Kito Lorenc (1938–2017) – сербалужыцкн паэт, псьменннк, драматург, перакладчык, ллтаратуразнаўца.

у Беларусь быў запрошаны малады лужыцкі паэт Кіта Лоранц. У «Дзённіках» М. Танка за 1965 г. чытаем: «15.XII. Гасціў у мяне ўчора Кіта Лоранц. Былі і нашы хлопцы – Язэп, Ніл, Аляксей і Алесь¹. Кіта прывёз шмат лужыцкіх кніг. <...> У лужыцкай літаратурнай газеце надрукаваны перакладзены Кіта Лоранцам мой верш «Нарачанскія лодкі» [1, с. 125]. Кіта Лоранц таксама занатаваў гэты дзень у сваім дзённіку. Увогуле, малады лужычанін даволі падрабязна апісаў сваё чатырохдзённае жыццё ў Мінску. На жаль, на той час М. Танк хварэў, і госцем займаліся Н. Гілевіч, А. Траяноўскі і А. Зарыцкі. Да Танка ўся кампанія завітала, як мы ўжо ведаем з дзённіка паэта, 15 снежня пасля наведвання музея Я. Купалы і сустрэчы з літаратарамі ў Саюзе пісьменнікаў. Кіта Лоранц піша, што гаспадар, нягледзячы на хваробу, быў гаваркі, жвавы, дасціпны. Паказваючы сваю багатую бібліятэку, Танк асабліва адзначыў кнігі М. Федароўскага «Lud białoruski» і К. Машыньскага «Kultura ludowa Słowian». На гэтай сустрэчы было шмат смеху і ўсялякіх размоў, але, відаць, праз тое, што кампанія была вялікая, не ўдалося паразмаўляць з М. Танкам пра нешта істотнае, і аб гэтым малады паэт вельмі шкадаваў [6, с. 17].

Наступнай публікацыі вершаў М. Танка, А. Зарыцкага і Н. Гілевіча ў перакладзе на сербалуужыцкую мову папярэднічала працытаваная намі вышэй нататка К. Лоранца з перадгісторыяй беларуска-лужыцкіх кантактаў і кароткія біяграфічныя звесткі пра аўтараў. Пра сяброўства беларускіх і лужыцкіх пісьменнікаў сведчыць займеннік «наш», ужыты побач з імёнамі М. Танка і Н. Гілевіча: «*naš*» *Maksim Tank*, «*naš*» *Nil Gilevič* [5, с. 344]. К. Лоранц адзначае, што выбраныя для першай публікацыі вершы павінны былі нешта распавесці лужычанам пра беларускі народ і паказаць яго суадноснасць з лужыцкім народам. І таму не выклікае здзіўлення выбар верша М. Танка для першай публікацыі па-сербалуужыцку: «Не толькі ўзяў таму я гэту мову...»² / «*Nic přez to jenož tutu řeč sej wubrach...*». Вядома, родная мова для лужычанаў – першааснова захавання саматоеснасці гэтага славянскага народа, які не мае сваёй дзяржаўнасці.

Неўзабаве ў выданні, якое набывае амаль кожная лужыцкая сям'я, гадавым календары «*Serbska protyka*», была апублікаваная нататка пра М. Танка «*Maksim Tank – běłoruski přečel Šerbow*» і яшчэ два перакладзеныя вершы: «Каб ведалі» / «*Zo bychu wědzeli...*»³ і «Спакойнай ночы»⁴ / «*Dobru noc*». Аўтар нататкі К. Лоранц называе беларускага паэта «шчырым сябрам лужыцкіх сербаў», а вершы лічыць «прыкладам свежай народнай самабытнасці, якая гэтак блізкая лужыцкім сербам, як і цалкам блізка ім лёс беларускага народа» [7, с. 127].

Даволі значная актыўнасць беларуска-сербалуужыцкіх кантактаў 60-х гадоў зменшылася ў наступныя гады. Аднак сціплы запіс у дзённіку М. Танка за студзень 1988 г. – «Кіта Лорэнц прыслаў зборнік маіх казак, перакладзеных ім на лужыцкую мову» [1, с. 542], паказвае, што кантакты не перапыняліся. Гаворка тут ідзе пра зборнік вершаў для дзяцей «*Kelko słóncow swěci*»⁵ [10]. У лужыцкай прэсе гэтае выданне атрымала значны розгалас. Амаль адразу пасля выхаду зборніка з друку ў 1987 г. у суботнім дадатку да газеты «*Nowa*

¹ Гэтымі «хлопцамі» былі Язэп Семяжон, Ніл Гілевіч, Аляксей Зарыцкі і Алесь Траяноўскі. Двое апошніх вядомыя сваімі перакладамі сербалуужыцкай літаратуры.

² Глыток вады: вершы / Максім Танк. – Мінск: Беларусь, 1964.

³ Каб ведалі: вершы. – Мінск: Дзяржвыд БССР, рэд. маст. літ., 1948.

⁴ У дарозе. – Мінск: Дзяржвыд БССР, рэд. маст. літ., 1954.

⁵ «Колькі свеціць сонцаў».

doba» выйшаў матэрыял «Гарэзівы гумар М. Танка», у якім чытачоў знаёмілі з новай кнігай. Рэдактар зборніка паэт Бэна Будар адзначыў, што ў выніку калектыўнай працы лужыцкіх паэтаў-перакладчыкаў атрымалася поўная прыгодаў і гумару дзіцячая кніга, а адзін з перакладчыкаў паэт Юрый Кох заўважыў, што народнасць вершаў Максіма Танка нагадвае вершаваныя казкі Гандрыя Зэйлера¹, М. Танк думае і піша так, як думаюць і пішуць лужыцкія народныя паэты мінуўшчыны і сучаснасці [9, с. 11].

Трэба адзначыць, што лужычане вялікую ўвагу надаюць выхаванню і адкацы дзяцей на роднай мове. Таму выбар з багатага і разнастайнага творчага здабытку М. Танка вершаў для дзяцей зусім не дзіўны.

У прадмове да зборніка яго ўкладальнік і асноўны перакладчык К. Лоранц не стамляецца падкрэсліваць народнасць творчасці М. Танка і адзначае, што вершы беларускага паэта добра кладуцца на «струны лужыцкай скрыпачкі» [8, с. 3].

М. Танк, атрымаўшы аўтарскі экзэмпляр свайго зборніка, накіраваў вельмі цёплы ліст у выдавецтва з падзякай усім, хто ўдзельнічаў у працы над кнігай, а таксама з надзеяй на новыя творчыя сустрэчы. Ён адзначыў, што «бесконечно рад, што моим скромным стихам выпало такое большое счастье – прозвучать на родном нам сербском языке» [3, с. 678]. Гэты ліст быў перакладзены на верхнялужыцкую мову і пад загалоўкам «Ліст пісьменніка з Мінска» апублікаваны ў газете «Nowa doba». Гэта публікацыя паказвае важнасць для сербалужыцкіх літаратурных колаў такіх сведчанняў жывых кантактаў прадстаўнікоў розных народаў. У прадмове да ліста адзначаецца, што зборнік быў вельмі прыхільна сустрэты ў Лужыцы, што «бабулі і дзядулі дарылі гэту кнігу ўнукам, настаўнікі лужыцкай мовы таксама заглядалі ў гэту кнігу» [11].

Не прымусіла сябе доўга чакаць і рэцэнзія на Танкаў зборнік. Яе аўтар Міклаўш Краўц, супрацоўнік сербалужыцкага філіяла Акадэміі педагогічных навук ГДР, назваў выданне падарункам на Каляды. Выхад новай кнігі педагог выкарыстаў і для таго, каб яшчэ раз нагадаць, якую важную ролю адыгрывае паэзія ў навучанні дзяцей роднай мове і заахвоціць настаўнікаў выкарыстоўваць у сваёй працы не толькі творы, занесеныя ў навучальныя праграмы [4, с. 110]. Вобразы ў вершах М. Танка, на думку М. Краўца, жывыя, свежыя, каляровыя, яны цікава знаёмяць дзяцей з раслінным і жывёльным светам [4, с. 111]. І завяршае сваю рэцэнзію М. Краўц адзнакай: «А раз гаворка ідзе пра школу і вучняў, кніга атрымлівае адзнаку – круглую адзінку!» [4, с. 112].

Літаратура

1. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2010. – Т. 10 : дзённікі (1960-1994). – 919 с.
2. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2010. – Т. 11 : пераклады. – 1026 с.
3. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / Максім Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2011. – Т. 12 : лісты. – 942 с.
4. Krawc, M. Wjele slónčkow swěći za naše dzeći : Někotre myslički wo nowej knize «Kelko slónčow swěći» / M. Krawc // Rozhlad 1988, № 4. – С. 110–112.
5. Lorenc, K. «Slowo Serb wot Sjabra pochadza ...»: Serbska lyrika w mačersčinje Janki Kupale / Kito Lorenc // Rozhlad 1965, № 11. – С. 341–349.

¹ Гандрыі Зэйлер / Handrij Zejler (1804–1872) – сербалужыцкі паэт, грамадскі дзеяч, даследчык фальклору, заклаў асновы верхнялужыцкай літаратурнай мовы.

² Гаворка ідзе пра народную трохструнную скрыпачку.

³ Найвышэйшая адзнака ў школах ГДР.

6. Lorenc, K. Im Filter des Gedichts: Essays, Gespräche, Notate = Přebz křidu basnje: eseje, rozmołwy, nastawki / Kito Lorenc. – Bautzen: Domowina-Verlag, 2013. – 340 s.
7. Lorenc, K. Maksim Tank – běloruski přečel Serbow / K. Lorenc // Serbska protyka 1966. – Budyšin: LND, 1965.
8. Lorenc, K. Předslowo // Maksim Tank. Kelko slóncow swěći: basnje za džěci. – Budyšin : LND, 1987.
9. Pryzjołty humor M. Tanka // Nowa doba 41 (21.11.1987), 274, Př
10. Tank, M. Kelko slóncow swěći: basnje za džěci / Maksim Tank. Wud. Kito Lorenc. Il. Eva Natus-Šalamoun. – Budyšin: LND, 1987. – 52 s.
11. Tank, M. List spisowaceła z Minska / Maksim Tank // Nowa doba 42 (20.02.1988), 43, Př.

Т. У. Ганчарова-Цынкевіч (Беларусь)

ТРАДЫЦЫІ БЫЛІННА-КАЗАЧНАГА ЭПАСУ Ў ПАЭМЕ МАКСІМА ТАНКА «СКАЗ ПРА ВЯЛЯ»

Максім Танк – паэт-лірнік, які добра разумеў, які неацэнны скарб уяўляе традыцыя беларускага фальклору для прафесійнага мастацтва. Не выпадкова ён часта звяртаецца да народных песень, казак, паданняў, легенд. У паэзіі Максіма Танка ёсць многа твораў, якія поўнасьцю заснаваны на фальклорных матэрыялах. У 1939 годзе пісьменнік у сваім дзённіку запісаў думку аб тым, што беларускія казкі могуць быць крыніцай вельмі цікавых тэм для балета і оперы.

Паэт не абмінуў сваёй ўвагай амаль ні аднаго фальклорнага жанру. Побач з песнямі і казкамі ён высока ацэньваў і народныя прыказкі, прымаўкі. Некаторыя свае запісы прыказак М. Танк згадвае ў «Лістках календара». Беларускі мастак слова разумеў, што менавіта фальклор дае творцу ўзор таго, як трэба простымі словамі выказаць вялікую мудрасць, таму ў яго творчасці так многа паэтычных апрацовак займальных казачных сюжэтаў. Да іх належаць «Сказ пра Вяля», «Казка пра Музыку», «Галінка і верабей», «Журавель і Чапля», «Ля вогнішч начлежных», «Конь і Леў», «Іван-ды-Мар'я». Пад пяром М. Танка казачныя матывы настолькі арыгінальна апрацоўваюцца і пераасэнсоўваюцца, што цяжка вызначыць іх крыніцы.

«Сказ пра Вяля» (1937) распрацоўвае сюжэт чужадзейнай казкі, дзе апяваецца сіла народа і яго імкненне да свабоды. Пісьменнік не проста пераклавае вядомае паданне, ён падкрэслівае тут сацыяльныя матывы, паказваючы непрымірымую барацьбу народа з эксплуатаатарамі, дэтальна малюе вобраз асілка Вяля, надзяляючы яго высокай свядомасцю і разуменнем класавых абавязкаў. У гэтым і заключаецца своеасаблівае асэнсаванне фальклорнага матэрыялу з пазіцыі мастака.

Паэма «Сказ пра Вяля» набліжаецца да вершаванай легенды ці казкі, якіх было нямала ў давераснёўскай творчасці М.Танка. У гэтым творы шмат чаго ад чарадзейнай казкі. У прыватнасці, пры дапамозе яе прыёмаў малюецца паходжанне асілка Вяля, барацьбіта за правы працоўнага народа. У былінным стыле аўтар перадае змаганне героя з князевай дружнай. Вось ён выходзіць са сваёй дубінай:

А як выйшаў Вяль з чачоткавай дубінай,
Замахнуўся, – быццам тысячы вятроў,
А ўдарыў – следам пасеку пакінуў
Ці граду галоў – расцвіўшых качаноў! [3, с.74]

М. Танк паказвае непрымірымасць класавых інтарэсаў, папярэджае не падавацца хлусні і абяцанням пануючай вярхушкі, ніколі не траціць веры ў перамогу праўды. Твор напісаны ў 1930-я гады мінулага стагоддзя, адлюстроўвае праблемы працоўных былой Заходняй Беларусі.